

Achterhoekse uithoekjes

Tammelshoek

door
Henk Harmsen

Zwerven door onze buurtschappen

In deze rubriek behandelen we wekelijks een buurtschap, buurt of markant punt in onze streek. Suggesties en aanvullingen zijn zeer welkom.

Als men zegt dat er nog 'iets' ligt tussen IJzerlô en Lintelo trekt menigeneen de wenkbrauwen op. Wat moet dáár nou nog tussen liggen? Edoch, er is een buurtje, bestaande uit een weg over een hoge esrug, een brug, wat naaldbos en hooguit vier boerderijen. Dat is de Tammelshoek, genoemd naar de zeer oude erven Groot en Klein Tammel.

„'n Tammelshoek” zoals men hier zegt (waarbij de 'oe' van 'hoek' lang klinkt, net als in bijv. 'boer') hoort formeel bij Lintelo. Het ligt immers noordelijk van de „baeke”, de Keizersbeek, die de grens vormt tussen de buurtschappen IJzerlô en Lintelo. Maar vanouds is men toch meer op het iets dichterbij gelegen „Nestiezern” (IJzerlô) georiënteerd. De school is hierbij nogal bepalend. Men blijft behoren bij de schoolkring van de school, die men zelf heeft bezocht.

Tammel wordt in de paperassen al voor het eerst vermeld in 1384 als Tanbulen. Dan is er reeds sprake van een grote en een luttike (kleine) Tanbulen.

De schrijfwijze varieert door de eeuwen heen sterk: Tangbell, Tambol, Tambel en zelfs „Tangboldinck”, uit welke vorm we kunnen opmaken dat het eigenlijk een -ink-naam is. De naamkundige B.J. Hekket leidt de naam af van de middeleeuwse voornaam Thancbald. Dus: erf van 'n zekere Thancbald.

Groot-Tammel is het huidige loonbedrijf Mateman (Tammeldijk 5), op Klein-Tammel woont Eppink/Rensink (Tammeldijk 7) en verder zijn er Tammelsbos (Kämink, nr. 9) en Nieuw-Tammel (Wildenbeest, nr.3).

Familienaam

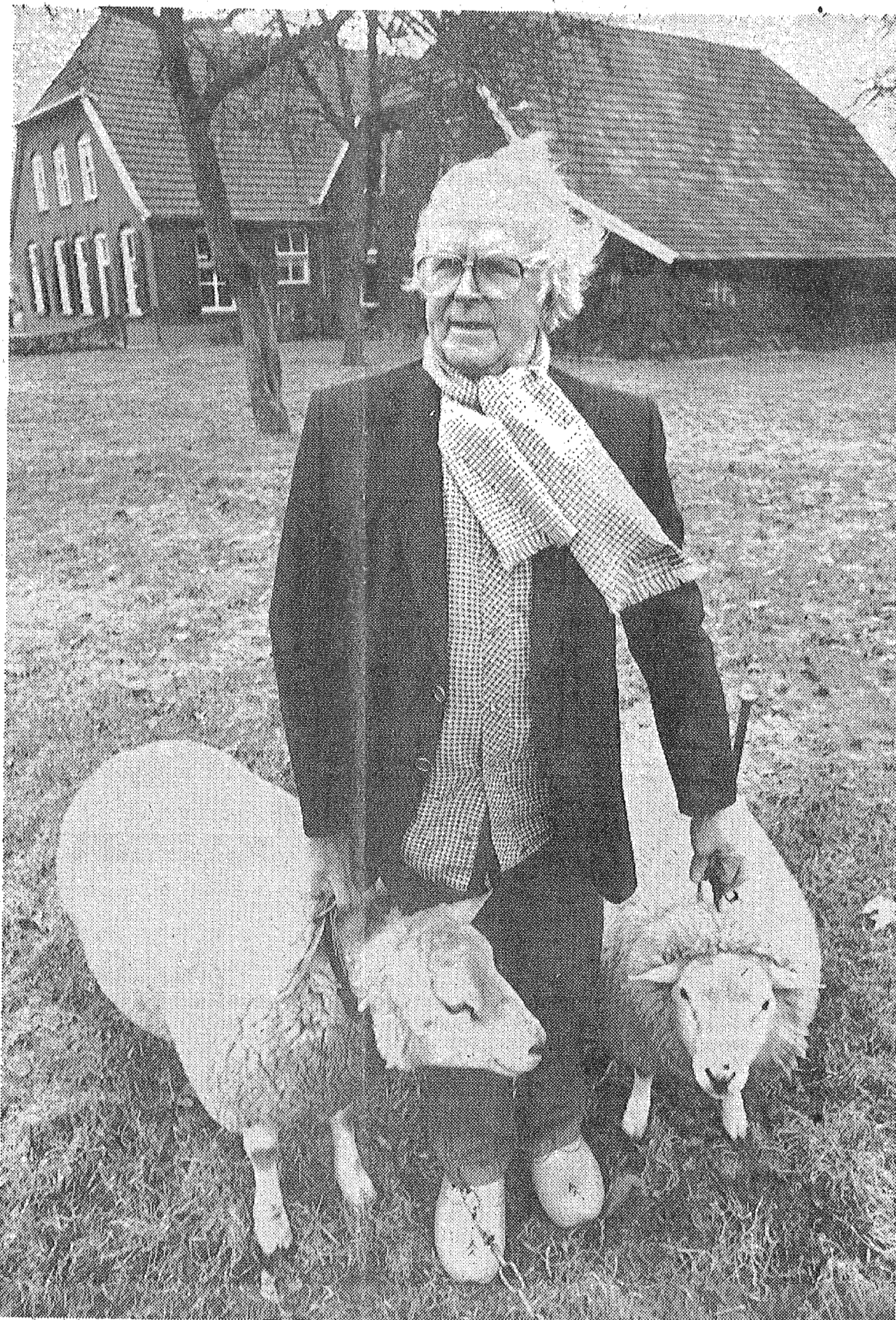
Friezen: De Vries, Y. Donker en Hylkema.

Naar school

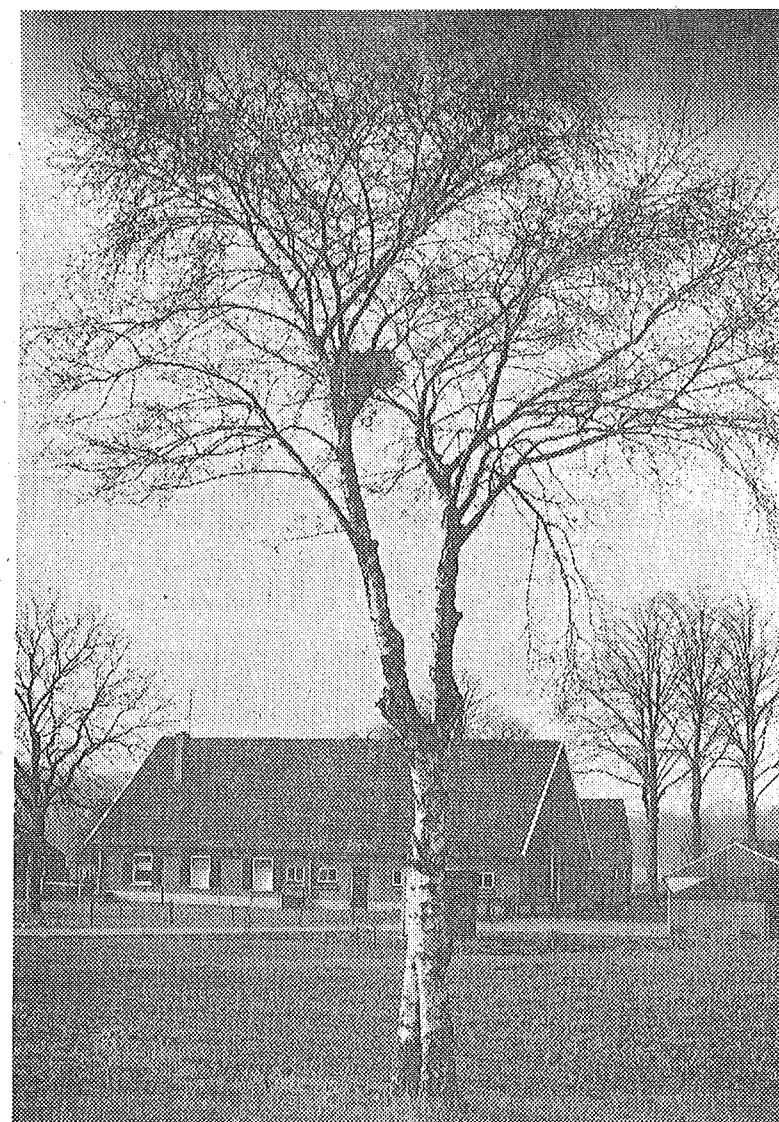
De schoolweg van de jeugd uit de Tammelshoek was over het Huisstede-vonder, de Huisstede-dijk en de Kruisdijk en zo naar de IJzerlose school. Die Kruisdijk ontleent zijn naam aan het feit dat er vroeger liefst zes binnenwegen bij elkaar kwamen. De huidige Klokkemakersweg kruiste er met de Stegge en op die kruising kwamen ook nog de Tuunte en het weggetje naar Groot Kampe uit.

Uit zijn jeugd herinnert Willem Wildenbeest zich vooral de eerste treinritjes. „Wat een feest was dat, als moeder ons meenam naar haar oudershuis 't Kerkstukke in Westendorp. Dan bracht m'n broer ons met de stortkar naar 't Halt in Lintelo. Daar stopte toen nog de trein. Al was het maar een paar kilometer, maar dat treinreisje vergeet ik nooit. In Varsseveld stapten we uit en dan moesten we te voet verder. Omdat dat nogal 'n afstand was, gingen we onderweg even aan bij familie in Tandem. Daar konden we even rusten, anders was het niet te doen. De mensen waren vindingrijk als het op reizen aankwam. Er heeft ook een poosje een tram gelopen, waarmee we van Varsseveld naar halte De Vos in Westendorp konden”.

Vaders zuster woonde op 'Peerbolte', eveneens in Westendorp. Voor haar was Klein-Tammink

* Willem Wildenbeest op Nieuw-Tammel met twee van de Texelse schapen die men daar fokt.

De poppenmaakster Hanneke Tammel in Leiden heeft zich verdiept in de Tammel-historie. Ze heeft ontdekt dat er zowat de hele zeventiende eeuw door gedonderjaag is geweest tussen de graven van Loon en de familie Nagell van Ampsen bij Lochem om het bezit van Tammel. De Nagells blijken het geding uiteindelijk te hebben gewonnen. Door een Nagell-huwelijk kwam het goed in 1680 onder de Gelderse Toren in Spankeren.

Hanneke heeft veel moeite gehad met het speurwerk, doordat de benamingen Groot- en Klein-Tammel in de oude stukken voortdurend door elkaar zijn gebruikt.

De familienaam Tammel komt in o.a. Dinxperlo, Gendingen en Aalten nog altijd voor. De eerste keer dat de naam als familienaam wordt gebruikt is bij Wilhelm Tambell, die in 1645 wordt genoemd met zijn 'huisvrouw' Berntjen.

Hanneke Tammel haar eigen voor-geslacht komt van oorsprong uit Silvolde en Terborg, maar hoe dit weer aansluit op de Tammels in Lintelo heeft ze nog niet precies kunnen ontdekken.

Wat haar wel opviel, is dat de Tammels allemaal konden schrijven, iets wat men vroeger lang niet van iedereen kon zeggen. Verder dat er een katholieke, een NH en een gereformeerde tak bestaan.

Willem Wildenbeest op Nieuw-Tammel (71) vertelt dat zijn grootvader, die dit huis in 1869 huurde, van het Reindershuus in Sinderen kwam. Nieuw-Tammel was ooit weer afgesplitst van Klein-Tammel. Voorheen had op Nieuw-Tammel ene Wassink gewoond, die naar Amerika was getrokken. Vader Wildenbeest had tien kinderen en die moesten allemaal aan de gang. Daarom werd het goed opnieuw gesplitst. Zo ontstond de nieuwe hoeve Tammelsbos (Kä-mink).

De geredde ketel

In 1911 is Nieuw-Tammel uitgebrand. Aan die brand is nog een verhaal verbonden, waarin een ouderwetse roodkoperen koffieketel de hoofdrol speelt. De ketel staat nog altijd in de kamer als het enige stuk huisraad, dat van de oude boerderij is overgebleven. Dat komt doordat moeder Wildenbeest op het moment van het uitbreken van de brand juist naar een intrekingsmaol in de buurt was, op de Edelsmaat. Ze had die ketel meegenomen om daar te helpen koffiezetten voor de gasten....

Willem Wildenbeest herinnert zich hoe hij als kind vanaf 1921 in IJzerlo naar school ging, bij meester E. de Vries. Dat was 'n Fries. Veel Friezen waren hier destijds onderwijzer op het platteland. De Friese boerenzoons kregen meer de kans om verder te leren. Zo had men in Haart ook een De Vries als hoofd, die uit Friesland kwam. En de opeenvolgende directeurs van de Aaltense zuivelfabriek waren eveneens steeds

dus het oudershuis en ging de reis in omgekeerde richting.

„Wij kinderen vonden 'Peerbolte' altijd al zo'n 'gluujende' naam. Later is het inderdaad afgebrand.”

De Keizersbeek trad vroeger nogal eens buiten de oevers. Willem weet nog hoe het water in 1920 en '26 aan het huis stond. Op Groot-Tammel moesten ze dammetjes voor de deuren maken om de vloed tegen te houden; dat huis lag nog lager. „Het is net of oude huizen steeds verder naar beneden zakken” meent Wildenbeest.

Woest

De grond is in de Tammelshoek erg schraal. Er moest vroeger veel humus in. Oorspronkelijk was het grotendeels bos. Grootvader en ook vader Wildenbeest hebben vroeger elk vrij uurtje en ook de wintermaanden besteed aan het ontginnen van de denbosjes. Grootvader was in Sinderen veel vruchtbaarder grond gewend en daar wilde hij eigenlijk altijd graag naar terug.

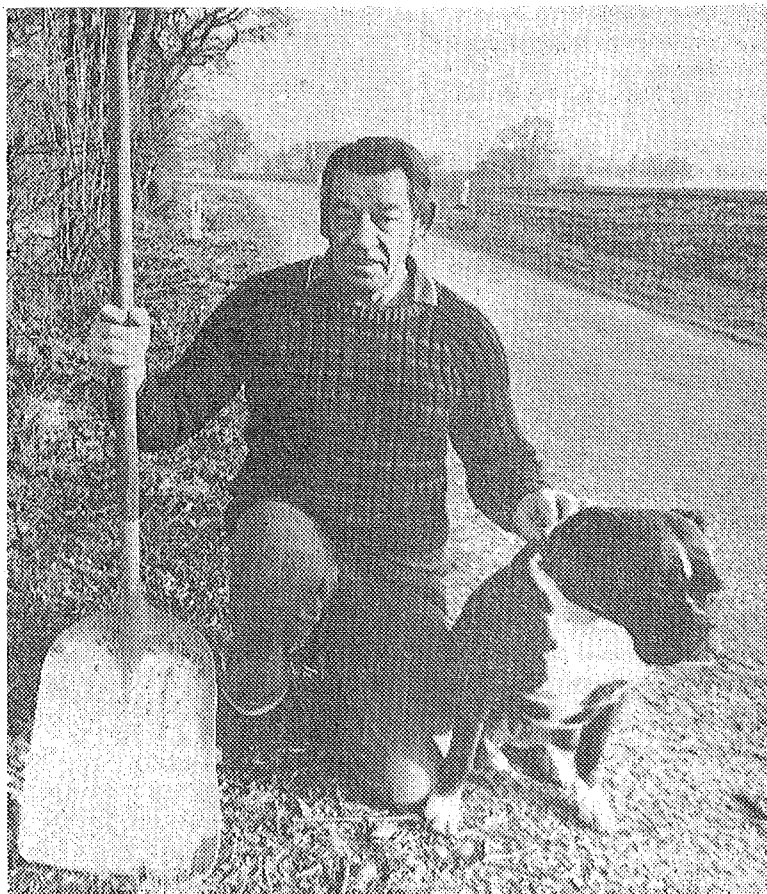
De omgeving van de Kruisdijk wordt in de volksmond nog de Heide genoemd. Het gebied is pas laat ontgonnen. Een goede bijbelkenner vergeleek de Kruisdijk eens met de „Weg van Jeruzalem naar Gaza welke woest is”.

Wildenbeest woont aan het eind van een meer dan 400 meter lange eigen weg. Toen die nog onverhard was, was ze zo bar slecht dat het niet meer langer kon. De dierenarts dreigde niet meer te zullen komen en de postauto moest telkens met de trekker worden losgetrokken. De brievenbus van Nieuw-Tammel is toen geplaatst bij Groot-Tammel. Het is vroeger wel voorgekomen dat de postbode per stortkar naar de Tammelbrug teruggebracht moest worden, zo drassig was het. Met de helft subsidie is later de klinkerweg aangelegd.

Grens

We zitten hier kort aan de grens. Bij helder weer zijn de Duitse boerderijen te zien. Vroeger had die grens niet veel te betekenen. De jeugd van de Büningheide ging wel in Aalten naar school. In en na de Eerste Wereldoorlog is er druk gesmokkeld. De smokkelaars kwamen bij de boeren langs de route tevoren vragen of ze er desnoods de stal binnen zouden mogen vluchten met het vee, als de grenswacht zou komen.

Grootmoeder Wildenbeest, geboren 1836, moest in haar kinderjaren koeien hoeden bij Prinsen op Steengroeve in De Heurne. Dat was altijd kinderwerk omdat er zoveel tijd in ging zitten. Er bestond nog geen puntdraad, dus moesten de koeien ook in de weide bijeen worden gehouden. Armen hoedden hun vee langs bermen en bosjes. Als de dieren gingen herkauwen, had men als 'huuyer' tijd om te lezen. En omdat er geen andere lectuur in huis was dan de bijbel, kreeg oma dat boek mee als ze op pad ging....

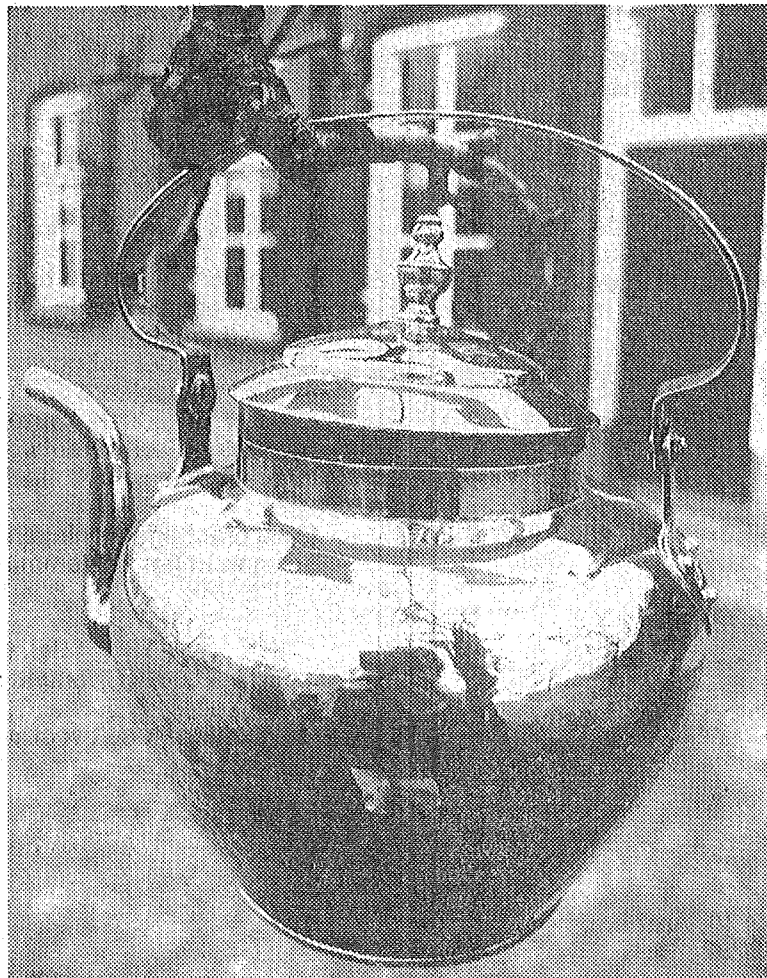

* Theo Mateman van Groot-Tammel met zijn hond Daico op de Tammeldijk.

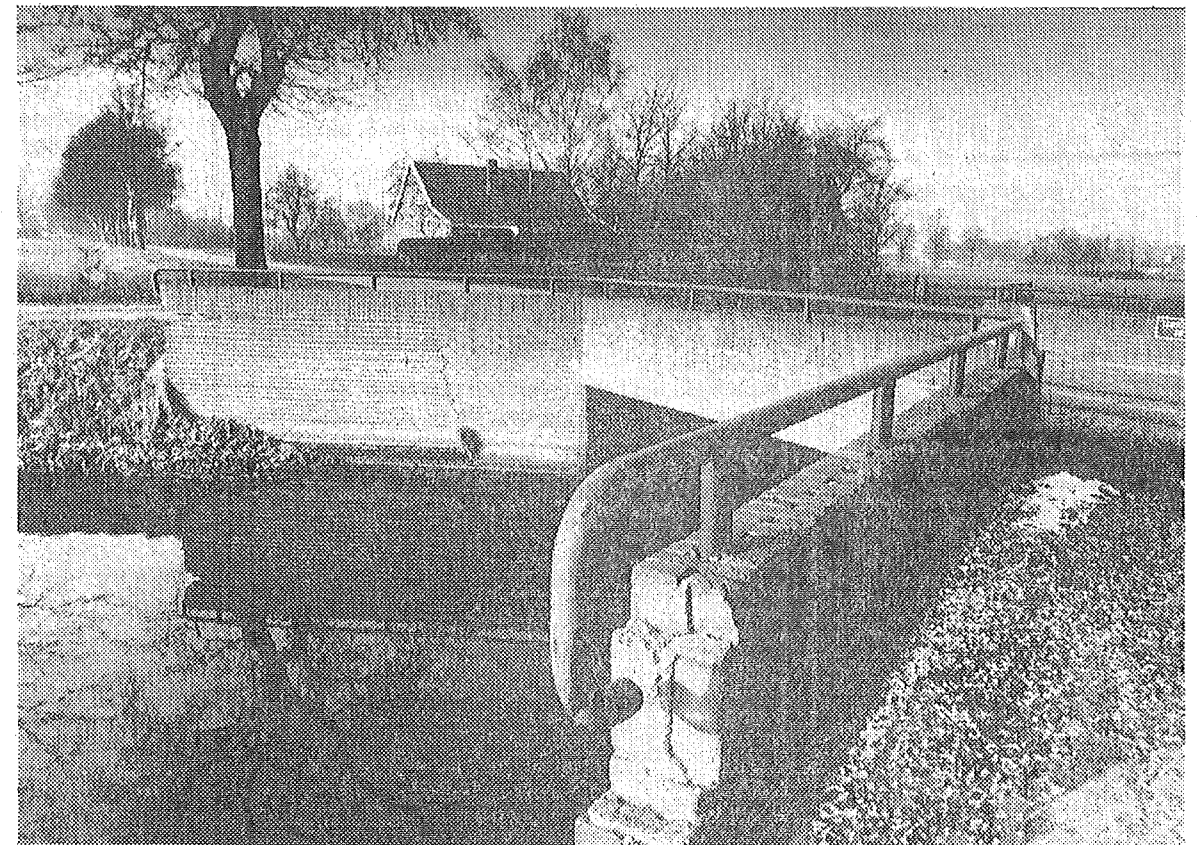

* De boerderij Klein-Tammel (Eppink), eeuwen geleden afgesplitst van Groot-Tammel.

Foto's: Hans Groene

* De koperen koffieketel van Wildenbeest, die de brand van 1911 overleefde.

* De Tammelbrug over de Keizersbeek.